

Magdalena Stulgis

Szkoła Doktorska Nauk
Humanistycznych
Uniwersytet w Białymstoku
ORCID 0000-0002-8601-3632

20 lat cyklu konferencji „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku”

Marta Kupczewska

Uniwersytet w Białymstoku
ORCID 0000-0002-7168-4927

Karol Łopatecki

Uniwersytet w Białymstoku
ORCID 0000-0002-7921-9421

Słowa kluczowe:

możnowładztwo, magnateria, arystokracja, badania historyczne w XXI w., historiografia, konferencje, XVI–XVIII w.

Konferencje z cyklu „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku” od ponad dwudziestu lat cieszą się ogromnym zainteresowaniem. W spotkaniach naukowych organizowanych przez białostockie środowisko naukowe brali udział badacze z wielu ośrodków w kraju i z zagranicy, prezentując różne aspekty zagadnień związanych z możnowładztwem – magnaterią – arystokracją. Zapoczątkowane w 2002 r. z inicjatywy prof. Ewy Dubas-Urwanowicz i dr. hab. Jerzego Urwanowicza zjazdy zaowocowały wydaniem sześciu obszernych publikacji pokonferencyjnych, z których ostatni tom składamy na Państwa ręce. Artykuł stanowi podsumowanie dorobku dwóch dekad badań nad magnaterią, przez pryzmat wygłoszonych i opublikowanych w jednym z sześciu pokonferencyjnych tomów artykułów.

Koncepcja pierwszego z cyklu „magnackich” spotkań zrodziła się z chęci zorganizowania ogólnopolskiego forum wymiany wiedzy, którego tematyka łączyłaby różnorodne zainteresowania badaczy dziejów Korony Polskiej i Wielkiego

Il. 1. Prof. Ewa Dubas-Urwanowicz i dr hab. Jerzy Urwanowicz inaugurujący VI Konferencję z cyklu „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku”, Ciechanowiec, 24 maja 2022 r.

Źródło: fot. Artur Warchala / Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.

Księstwa Litewskiego w epoce nowożytnej¹. W zrozumiały sposób wybór kierował się ku magnaterii, która według pomysłodawców prof. Ewy Dubas-Urwanowicz i dr. hab. Jerzego Urwanowicza skupia w sobie wiele zagadnień związanych m.in. z polityką, kulturą, społeczeństwem czy gospodarką. Powstał w ten sposób główny tytuł, czyli „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku”. Motyw przewodni pierwszej konferencji pt. *Władza i prestiż* miał być w zamyśle organizatorów jak najbardziej ogólny, po to, by zachęcić uczestników do podjęcia głębszej refleksji nad aktualnym stanem badań nad magnaterią. Takie podejście spotkało się z na tyle szerokim odzewem ze strony środowiska naukowego, że

---

¹ Jeżeli nie jest podane inaczej, informacje pochodzą z rozmów prowadzonych z prof. Ewą Dubas-Urwanowicz i dr. hab. Jerzym Urwanowiczem oraz artykułu ich autorstwa, zob.: E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, *Badania nad elitą magnacką Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, w: *Półwiecze. Studia historyczne w Białymstoku 1968–2018*, red. Cz. Dobroński, G. Zackiewicz, Białystok 2018, s. 129–132.

wśród uczestników pojawiły się postulaty konieczności kontynuacji tych spotkań. W ich trakcie tworzyły się następnie tytuły przewodnie kolejnych zjazdów, co miało dodatkowe osadzenie w aktualnych nurtach badań prowadzonych przez historyków epoki nowożytnej.

Oczywiście cyklu tego nie byłoby bez zaangażowania pomysłodawców przedsięwzięcia, prof. Ewy Dubas-Urwanowicz i dr. hab. Jerzego Urwanowicza. Badania nad możnowładztwem – magnaterią – arystokracją od lat wpisują się w ich naukowe zainteresowania. Od samego początku funkcjonowania w Białymstoku akademickiego środowiska naukowego (w 1968 r. była to jeszcze Filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, która usamodzielniała się dopiero w 1997 r. w postaci powołania Uniwersytetu w Białymstoku) prof. Ewa Dubas-Urwanowicz aktywnie uczestniczyła w rozwoju studiów historycznych epoki nowożytnej². Najpierw jako studentka studiów nauczycielskich kierunku filologia polska z historią swoje pierwsze badania prowadziła w ramach seminarium dyplomowego u ówczesnego doc. dr. hab. Andrzeja Wyrobisza oraz założonego przez nią Koła Naukowego Historyków. Jej zainteresowania związane z dziejami wczesnonowożytnymi kontynuowane były po uzyskaniu tytułu magistra na Uniwersytecie Warszawskim, kiedy to w 1974 r. jako asystentka podjęła pracę w Zakładzie Historii na młodej białostockiej uczelni. Przez ponad pięćdziesiąt lat aktywności naukowej prof. Ewa Dubas-Urwanowicz w swych badaniach naukowych skupiała się w dominującym stopniu na XVI–XVII stuleciach, ze szczególnym uwzględnieniem problemów prawnoustrojowych państwa, funkcjonowania elit politycznych, przemian społeczno-politycznych oraz kulturowych w ramach stanu szlacheckiego. Jest autorką licznych różnych tematycznie publikacji, a w szczególności warto wspomnieć monografie naukowe poświęcone: zjazdom szlacheckim w okresie wielkiego bezkrólewia³, kryzysie państwa polsko-litewskiego w czasach bato-riańskich⁴ oraz biografii rodu Zborowskich w XVI w.⁵

---

² Za swoją wyjątkową rolę w rozwoju białostockiego środowiska naukowego 25 VI 2023 r. otrzymała Honorowe Wyróżnienie Prezydenta Miasta Białegostoku „Urbi Meritus – Zasłużony Miastu”. Zob. <https://www.bialystok.pl/pl/wiadomosci/aktualnosci/zasluzeni-miastu-nagrodzeni.html> (dostęp: 25.08.2023).

³ E. Dubas-Urwanowicz, *Koronne zjazdy szlacheckie w dwóch pierwszych bezkrólestwach po śmierci Zygmunta Augusta*, Białystok 1997.

⁴ Eadem, *O nowy kształt Rzeczypospolitej. Kryzys w państwie w latach 1576–1586*, Warszawa 2013.

⁵ Eadem, *Mężowie stanu, awanturnicy czy zdrajcy? Dzieje rodu Zborowskich w XVI wieku*, Warszawa 2018.

Jerzy Urwanowicz, absolwent Instytutu Historii Uniwersytetu Warszawskiego, przez pewien czas po ukończeniu studiów zajmował się archiwistyką, pracując w Archiwum Głównym Akt Dawnych. W 1984 r. podjął pracę w ówczesnej Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Jego pierwotne zainteresowania naukowe obejmowały zagadnienia wojskowe we wczesnej nowożytności, w szczególności stosunek wojska do instytucji państwowych i społeczeństwa. Stopniowo ewoluowały one w kierunku historii regionalnej Podlasia i Grodzieńszczyzny w XVI–XVIII w. oraz elit magnackich ze szczególnym uwzględnieniem biografistyki. Jest autorem m.in. książki ukazującej wyjątkową recepcję rozwiązań ustrojowych samorządu szlacheckiego do struktur wojskowych, czego efektem było powstanie i rozwój różnego rodzaju „kół wojskowych”, czyli sejmików wojskowych. To na nich wyjątkowo wyraźnie skupiały się układy klientalne, w której magnateria posiadająca najwyższe stopnie wojskowe tworzyła więzi patron–klient z drobną i średnią szlachtą służącą w wojsku⁶. Wiele miejsca poświęcił również biografistyce dowódców wojskowych, wśród których na pierwszym planie plasuje się Stanisław Żółkiewski⁷.

W ciągu dwudziestu lat odbyło się sześć konferencyjnych spotkań, podczas których wygłoszono w sumie 255 referatów. Wszystkie objęte zostały patronatem Uniwersytetu w Białymstoku i miały miejsce w gościnnych miastach współczesnego województwa podlaskiego – Białymstoku, Białowieży, Supraślu, Augustowie i Ciechanowcu. Brali w nich udział zarówno wiodący badacze okresu staropolskiego z ponad dwudziestu ośrodków naukowych kraju i zagranicy, jak i stawiający swe pierwsze naukowe kroki młodzi adepci historii z wielu różnych „szkół historycznych”. Pokłosem tych kilkudniowych cyklicznych zjazdów jest ponad 200 artykułów naukowych wydanych w sumie w sześciu tomach pokonferencyjnych monografii (zob. wykres 1). Pozycje te weszły na trwałe do obiegu naukowego poświęconego badaniom nad możnowładztwem – magnaterią – arystokracją, o czym świadczą mogą pozytywne recenzje naukowe ukazujące się w prestiżowych periodykach, autorstwa m.in. Andrzeja Wyrobisza, Marceliego Kosmana czy Magdaleny Bis⁸.

⁶ J. Urwanowicz, *Wojskowe sejmiki. Kola w wojsku Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, Białystok 1996.

⁷ Przykładowo: J. Urwanowicz, *Kulturowe dokonania Żółkiewskich herbu Lubicz w końcu XVI i na początku XVII wieku*, w: *Z historii kultury staropolskiej. Studia ofiarowane Urszuli Augustyniak*, red. A. Bartoszewicz, A. Karpiński, M. Ptaszyński, A. Zakrzewski, Warszawa 2020, s. 349–359; idem, *Zamoyscy i Żółkiewscy w XVI/XVII w. Meandry zależności*, „Rocznik Tomaszowski” 10, 2021, s. 127–164.

⁸ Zob.: A. Wyrobisz, [Patron i dwór – recenzja], PH 99, 2008, 3, s. 486–488; M. Kosman, [Patron i dwór – recenzja], ZH 73, 2008, 4, s. 177–179; M. Bis, [Honestas et turpitude – recenzja], „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 68, 2020, 3, s. 415–420.

Pierwszy tom serii *Władza i prestiż*⁹ ukazał się w 2003 r. nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu w Białymstoku. Stanowił przegląd problematyki badawczej i wytyczał nowe pola obserwacji w odniesieniu do magnaterii. Opublikowane w nim zostały 44 artykuły. Praca ta była pokłosiem konferencji zorganizowanej w Białymstoku w dniach 10–12 października 2002 r.¹⁰ Przez wzgląd na to, że pojęcie władzy i prestiżu jest terminem bardzo szerokim, zdecydowano się ukazać tę tematykę, dzieląc ją na trzy grupy: „Elita polityczna”, „Drogi i mechanizmy karier” oraz „W kręgu mentalności i kultury”.

Kolejny tom o tytule *Patron i dwór*¹¹ ukazał się w 2006 r. Był on efektem trzydniowej konferencji, która odbyła się 15–18 maja 2005 r. w Białowieży¹². Zaowocowała ona ukazaniem się 31 artykułów, w których podejmowane były badania zjawiska klientelizmu i roli patronatu magnackiego. Tematyka została podzielona w publikacji na cztery główne bloki: wojsko, gospodarka, dwór oraz polityka i wyznanie.

W 2011 r. ukazał się kolejny tom pokonferencyjny, tym razem pod tytułem *Fundator i mecenas*¹³. Opublikowano w nim 24 artykuły odnoszące się do kulturotwórczej roli magnaterii. Są one efektem końcowym konferencji, która odbyła się w dniach 14–15 maja 2007 r. w Supraślu. Tym razem zasadniczym przedmiotem badań stała się działalność fundatorska magnatów i cele, jakie jej przyświecały, a było to przede wszystkim budowanie prestiżu i znaczenia domu magnackiego. Konferencja w znacznym stopniu była adresowana do historyków sztuki, dzięki czemu udało się wówczas znacznie poszerzyć grono osób publikujących w cyklu „magnackim”.

Kolejna konferencja z cyklu odbyła się w dniach 23–25 kwietnia 2009 r. w Białowieży. Czwarty tom pokonferencyjny ukazał się w 2012 r. i nosi tytuł *Wobec króla i Rzeczypospolitej*¹⁴. Opublikowano w nim 35 artykułów, które są efektem badań nad postawami politycznymi elity magnackiej zarówno wobec władzy, jak

⁹ *Władza i prestiż. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. J. Urwanowicz przy współudziale E. Dubas-Urwanowicz i P. Guzowskiego, Białystok 2003, ss. 691.

¹⁰ Sprawozdanie z konferencji, zob.: M. Liedke, „*Władza i prestiż. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*”, *Białystok 10–12 X 2002*, „Klio” 3 (1), 2003, s. 237–239.

¹¹ *Patron i dwór. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Warszawa 2006, ss. 463.

¹² Sprawozdanie z jej przebiegu ukazało się jeszcze w tym samym roku: K. Kuras, „*Patron i dwór. Magnateria Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku*” – konferencja naukowa (Białowieża, 15–18 maja 2005), SH 48, 2005, 3–4, s. 380–382.

¹³ *Fundator i mecenas. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Białystok 2011, ss. 428.

¹⁴ *Wobec króla i Rzeczypospolitej. Magnateria w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Kraków 2012, ss. 847.

i w opozycji do niej. Ze względu na obszerność tego zagadnienia zostało ono podzielone na cztery główne wątki: „Król i Rzeczpospolita a senatorowie i szlachta”, „Wobec kryzysów wewnętrznych”, „Ród i rodzina” oraz „W kręgu hetmanów i wojska”. Jak każdy z poprzednich tomów, również i ten zawiera artykuły, które rzucają nowe światło na omawiane zagadnienia lub dają dobrą podstawę dalszych badań nad nimi.

Piąty z kolei tom, pod tytułem *Honestas et turpitudō*¹⁵, ukazał się w 2019 r. Jest rezultatem konferencji, która odbyła się w Augustowie w dniach 10–12 września 2015 r. Tym razem opublikowano 36 artykułów. Rozważaniom zostały poddane kwestie związane z etyką, postawami moralnymi oraz systemem wartości magnaterii. Dodatkowo jest tu też zawarta propozycja uważniejszego przyjrzenia się dotychczas funkcjonującym kryteriom określających warstwę magnacką i terminologii związanej z tą grupą społeczną oraz próba ich nowego zdefiniowania. Z tego powodu publikacja została podzielona na dwa bloki: „Możnowładztwo – magnateria – arystokracja w epoce wczesnonowożytnej” oraz „Wokół postaw etycznych i systemów wartości”.

Obecny tom¹⁶ to efekt konferencji, która odbyła się w dniach 25–27 maja 2022 r. w Ciechanowcu. Zawiera on 43 artykuły w dużej mierze dotyczące wpływu magnatów na sejmiki, które często były miejscem walki politycznej i tworzenia stronnictw. Zaprezentowane prace naukowców z 18 ośrodków po raz kolejny wnoszą pokaźny wkład do badań nad magnaterią. Ukazują one jej działalność w różnych szlacheckich zgromadzeniach.

W ciągu dwudziestu lat funkcjonowania inicjatywy realizowanej przez prof. Ewę Dubas-Urwanowicz i dr. hab. Jerzego Urwanowicza ukazało się w sumie 213 artykułów naukowych. Uważamy, że jest to reprezentatywny, przy tym łatwo policzalny dorobek, na podstawie którego może przeprowadzić pewne uogólnienia.

Pierwszą kwestią, którą chcemy zaznaczyć, to podejście do analizy działalności magnaterii (niekiedy możnowładztwa lub arystokracji w zależności od chronologii podejmowanych badań). Rozkład badań podzielił się niemal na połowę. Aż 109 artykułów dotyczyło ogólnej analizy magnaterii jako warstwy społecznej w najróżniejszych konfiguracjach. Natomiast 104 teksty prezentowały postawy przedstawicieli poszczególnych domów zaliczanych do najwyższych elit Koro-

¹⁵ *Honestas et turpitudō. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, M. Kupczewska, K. Łopatecki, J. Urwanowicz, Białystok 2019, ss. 726.

¹⁶ Zob. M. Stulgis, *VI Ogólnopolska konferencja naukowa „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku. Wobec sejmików”*, *Ciechanowiec 24–27 maja 2022*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 21, 2022, 1, s. 537–543.

II. 2. Uczestnicy konferencji „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku. Wobec sejmików”, Ciechanowiec, 24–27 maja 2022 r.

Pierwszy rząd od lewej: dr hab. Barbara Krysztopa-Czupryńska, dr Ewa Matuszczyk, prof. dr hab. Ewa Dubas-Urwanowicz, dr hab. Jerzy Urwanowicz, mgr Dorota Łapiak, mgr Beata Sawicka, prof. dr hab. Edward Opaliński, mgr Marta Kupczewska, mgr Justyna Gałuszka, dr hab. Karol Łopatecki, prof. UWb.

Drugi rząd od lewej: mgr Łukasz Godlewski, dr Monika Jusupović, Radosław Wasiak, mgr Kornelia Wasiak, mgr Beata Gryko-Adrejuk, prof. dr hab. Andrzej Stroynowski, prof. dr hab. Teresa Chynczewska-Hennel, dr Iwona Dacka-Górzyska, prof. dr hab. Michał Zwierzykowski.

Trzeci rząd od lewej: dr Zbigniew Hundert, mgr Magdalena Stulgis, dr Maria Czeppe, dr Łukasz Gołaszewski, dr Aleksandra Ziober, prof. dr hab. Andrzej Rachuba.

Czwarty rząd od lewej: dr hab. Radosław Lolo, prof. AFiB, prof. dr hab. Marian Wolski, dr Emil Kalinowski, prof. dr hab. Jolanta M. Marszalska, dr hab. Dariusz Rolnik, prof. UŚ, dr hab. Mariusz Sawicki, prof. UO.

Piąty rząd od lewej: mgr Andrej Radaman, dr Paweł Krokosz, dr hab. Andrzej Korytko, prof. UWM, dr Przemysław Gawron, prof. dr hab. Jan Dziegielewski, dr hab. Robert Kołodziej, prof. UW, dr hab. Mariusz Drozdowski.

Ostatni rząd od lewej: dr Janusz Danieluk, dr Jan Jerzy Sowa, dr hab. Andrej Macuk, dr hab. Konrad Bobiatyński, dr Kamil Jakimowicz, dr Grzegorz Glabisz, Bogumiła Dziegielewska, prof. dr hab. Andrzej Zakrzewski, dr hab. Witold Filipczak, prof. Uł, prof. dr hab. Maciej Franz, dr hab. Dariusz Makiła, prof. AE-H, dr hab. Andrzej Hennel, prof. UW, dr hab. Tomasz Ciesielski, prof. UO.

Źródło: fot. Artur Warchala / Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.

ny Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Daje to odpowiednio 51% i 49% wszystkich artykułów.

Jeśli chodzi o zainteresowanie poszczególnymi rodami magnackimi, to najczęściej w artykułach pojawiali się Radziwiłłowie. Drugie i trzecie miejsce zajmują odpowiednio Zamoyscy i Sapiehowie. Ogólnie swoje miejsce w opublikowanych pracach znalazły aż 52 rody, co jest liczbą imponującą. Były to rodziny nie tylko koronne i litewskie, lecz także te pochodzące spoza granic Rzeczypospolitej. Z uwagi na stale poruszany problem definicji pojęcia magnateria i przynależących do nich domów szlacheckich warto te rody odnotować. Poniżej przedstawiamy tabelę z listą rodów, które stanowiły główny temat artykułów.

Tabela 1. Rody magnackie jako tytułowy przedmiot badań w serii monograficznej „Magnateria Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku”¹⁷

Ród magnacki	Liczba artykułów
Radziwiłłowie	17
Zamoyscy	10
Sapiehowie	7
Braniccy	6
Firlejowie	5
Zbarascy	4
Chodkiewiczowie	3
Łubieńscy	3
Pacowie	3
Czartoryscy	2
Jabłonowscy	2
Jazłowieccy	2
Lubomirscy	2
Ostrogscy	2
Ostrogscy-Zasławscy	2
Potoccy	2
Tyszkiewiczowie/ Tyszkiewiczze	2
Wiśniowieccy	2
Zebrzydowscy	2

Źródło: oprac. własne.

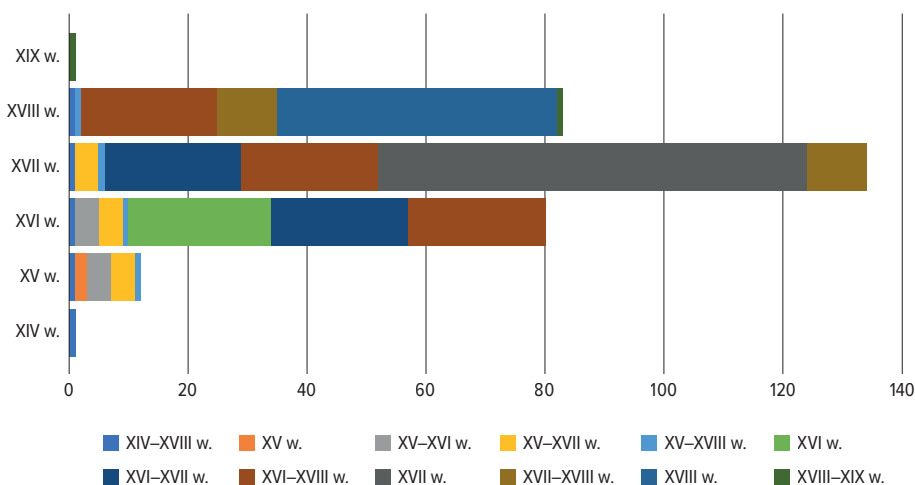
¹⁷ Po jednym artykule poświęcono następującym rodom: Baranowscy, Buczaccy, Bykowscy, Czapscy, Grzymułtowski, Kiszkowic, Krasieńscy, Lehmanowie, Maciejowscy, Małachowscy, Massalscy, Mohyłowic, Myszkowscy, Ogińscy, Olelkowiczowie, Ossolińscy, Poniatowscy, Sieniawscy, Sieniccy, Sobiescy, Solikowscy, Sołtykowie, Stempkowscy, Stetkiewiczowie, Stroganowowie, Świejkowscy, Tęczyńscy, Thurzonowie, Tworowscy, Ulfeldtowie, Zadzikowie, Załuscy, Zborowscy.

Prezentowane zestawienie ukazuje, jak istotny jest wpływ zachowanych źródeł na efekty prowadzonych badań. Oczywiście rola Radziwiłłów czy Zamoyskich wcale nie była ogromna, ale znakomite rozpoznanie tych domów wynika z bogatej spuścizny archiwalnej. Niewątpliwie zestawienie to ukazuje, jak szerokie jest pole badawcze w przypadku tych dwóch rodów w stosunku do tych rzadziej badanych przedstawicieli elit społecznych.

Interesująco przedstawia się zakres chronologiczny zagadnień podejmowanych w artykułach. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że wykraczał on poza ramy ujęte w tytule głównym konferencji. W publikacjach pokonferencyjnych pojawiały się bowiem teksty obejmujące XIV i XV stulecie oraz wiek XIX.

Wykres 1. Zakres chronologiczny tekstów w publikacjach pokonferencyjnych

Źródło: oprac. własne¹⁸.

Jak wskazują dane z powyższego wykresu, najczęściej podejmowane były zagadnienia obejmujące chronologicznie XVII w. Aż 134 artykuły z wszystkich 213 opublikowanych dotyczą tego właśnie okresu, z czego 72 obejmują tylko XVII stulecie, natomiast w pozostałych przypadkach zakres badań dotyczy szerszych ram czasowych. Proporcjonalnie rozkładają się natomiast zainteresowania nad magnaterią szesnasto- i osiemnastowieczną, i są to odpowiednio 80 i 83 artykuły.

¹⁸ Suma z wykresu przekracza 213 opublikowanych artykułów, ponieważ do danego stulecia zostały przypisane artykuły obejmujące szersze ramy chronologiczne, a w których ten wiek się zawierał. Jest to omówione w opisie poniżej wykresu.

Różnica ta pogłębia się znacznie, jeśli ograniczymy się tylko do jednego stulecia. I tak tekstów dotyczących wieku XVIII jest 47, natomiast wieku XVI jedynie 24. Takie rozłożenie wyników badań naukowych dowodzi, iż ponad połowa artykułów to badania nad magnaterią i arystokracją aktywną w XVII–XVIII w., kiedy to jej wpływ na funkcjonowanie państwa polsko-litewskiego był największy. Znacznie mniejsza liczba publikacji obejmująca chronologicznie XVI w. z jednej strony może sugerować, że ten obszar potrzebuje głębszych badań, choć z drugiej stopień zachowania źródeł uniemożliwia dokonywanie bardziej pogłębionych badań jak w wypadku dwóch kolejnych stuleci. Pomimo niejednokrotnie większego stopnia trudności zasługuje on niewątpliwie na większą uwagę, był to bowiem okres, kiedy rody możnowładcze rosły w siłę i budowały swoje znaczenie na arenie politycznej.

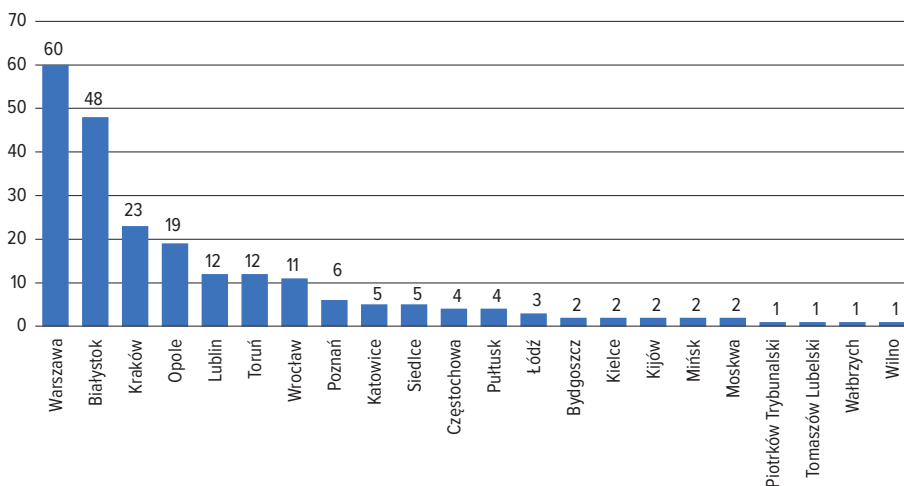
Jeśli chodzi o zasięg terytorialny ujmowany w artykułach, to przede wszystkim dotyczy on ogółu terenów Rzeczypospolitej szlacheckiej. Przy czym wyraźnie widoczne jest wyróżnienie obszaru Wielkiego Księstwa Litewskiego w stosunku do pozostałych prowincji: Małopolski, Wielkopolski, Prus Królewskich, Mazowsza, Podlasia i Inflant. Trzydzieści tekstów ma charakter bardziej lokalny. Ich autorzy skupili się na poszczególnych województwach, powiatach lub miastach. Warto przy tym wspomnieć, że wśród opublikowanych artykułów znalazły się też takie, które zasięgiem wykraczały poza granice państwa polsko-litewskiego. Niejednokrotnie szukano analogii do sytuacji w innych państwach wczesnonowożytnych, badając podobieństwa oraz odmienności procesów zachodzących w ówczesnych elitach europejskich¹⁹.

W opublikowanych sześciu pokonferencyjnych tomach znalazły się teksty naukowców z różnych ośrodków naukowych i instytucji zarówno z Polski, jak i z zagranicy. Poniższy wykres wskazuje, jakie miasta reprezentowali badacze. Jeśli chodzi o zagranicę, były to miasta Europy Wschodniej, tj. Kijów, Mińsk, Wilno oraz Moskwa. W Polsce najczęściej reprezentowane były warszawskie ośrodki akademickie z liczbą 60 artykułów. Na drugim miejscu plasuje się Białystok, na trzecim zaś badacze naukowo związani z Krakowem. Przedstawione na wykresie dane pokazują, że konferencja ma szeroki zasięg oddziaływania, a prowadzone

¹⁹ Charakter przekrojowy miały na przykład artykuły zawarte w tomie piątym, zob.: M. Markiewicz, *Nieformalne elity w Europie nowożytnej*, w: *Honestas et turpitudine...*, s. 75–84; D. Makilla, *Od możnowładztwa do arystokracji w XVI–XVIII wieku. Casus szwedzki*, w: *ibidem*, s. 85–102; K. Szelańska, *Szlachta duńska i jej państwo*, w: *ibidem*, s. 103–110; P. Krokosz, *Elity rządzące w Rosji w XVI–XVIII w. – wprowadzenie do problematyki*, w: *ibidem*, s. 111–132.

badania prowadzone są niemal w całej Polsce. Oczywiście na wykres ten należy spojrzeć z ostrożnością, jak na pewną ciekawostkę. Po pierwsze, lokalce nie odzwierciedlają ośrodków naukowych (których może być kilka w mieście), a jedynie deklarowaną przez uczestników przynależność do danego miejsca. Po drugie, lokalizacja konferencji musiała w sposób obiektywny i subiektywny wpłynąć na uzyskane dane.

Wykres 2. Miasta reprezentowane przez autorów artykułów

Źródło: oprac. własne.

I wreszcie kwestia najważniejsza, czyli uczestnicy konferencji i jednocześnie autorzy publikacji naukowych. W ciągu dwudziestu lat w serii „Magnateria Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku” ukazały się artykuły 117 badaczy, którzy nie-rzadko kilkakrotnie publikowali swoje ustalenia. W każdym tomie pojawiają się nowe nazwiska, szczególnie historyków wywodzących się z młodego pokolenia. Pokazuje to, że zainteresowanie tematyką związaną z magnaterią jest niezmiennie, stanowi ona duże pole do naukowej eksploracji.

Wszystko to, zgodnie z założeniem inicjatorów cyklu „magnackich” konferencji, dowodzi, iż badacz naukowo zajmujący się dziejami epoki nowożytnej w Królestwie Polskim i Wielkim Księstwie Litewskim siłą rzeczy w swoich badaniach musi zetknąć się z elitami szlacheckimi. Cykl spotkań potwierdził, jak ważną rolę odgrywała ta grupa społeczna w państwie polsko-litewskim. Dodatkowo zainicjował dyskusję na temat terminologii, która została opublikowana w tomie

II. 3. Prof. Ewa Dubas-Urwanowicz i dr hab. Jerzy Urwanowicz w towarzystwie uczniów i uczestników prowadzonego przez nich seminarium doktoranckiego, Ciechanowiec, 25 maja 2022 r.

Od lewej: mgr Anna Podlecka, mgr Beata Gryko-Andrejuk, mgr Andrej Radaman, dr hab. Karol Łopatecki, prof. UwB, dr Janusz Danieluk, mgr Marta Kupczewska, mgr Magdalena Stulgis.

Źródło: fot. Artur Warchała / Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.

piątym, pt. *Honestas et turpitude*. Obszerność tego zagadnienia wywołuje coraz to nowe problemy badawcze i tworzy potrzebę organizacji kolejnych naukowych spotkań. Jak zauważają pomysłodawcy, jeszcze nie dość dobrze zbadanym polem są m.in. kwestie gospodarcze, biologiczne oraz problemy związane z budowaniem znaczenia rodu poprzez stanowiska senatorskie. Dostrzegalne są także pewne luki, jeśli chodzi o analizy nad poszczególnymi rodami. Podczas gdy wiele miejsca poświęcono na badania na przykład nad Radziwiłłami, to ewidentnie brakuje bardziej pogłębionych studiów nad takimi rodami, jak Chodkiewiczowie, Potoccy czy Lubomirscy.

Oprócz niestrudzonego osobistego zaangażowania prof. Ewy Dubas-Urwanowicz i dr hab. Jerzego Urwanowicza w kontynuację zapoczątkowanego przed dwudziestoma latami dzieła należy również wspomnieć o tych, którzy w poszcze-

gólnych latach także wspierali ich działania. Na ogół byli to przedstawiciele młodego pokolenia historyków, pierwotnie głównie w osobach dr. Jacka Brzozowskiego, dr. hab. Piotra Guzowskiego, prof. UwB i dr. hab. Karola Łopateckiego, prof. UwB, do których z czasem dołączyli mgr Marta Kupczewska, mgr Łukasz Godlewski oraz mgr Magdalena Stulgis. Niewątpliwie niezastąpieni i jak zawsze chętni do pomocy byli także inni uczestnicy prowadzonego przez Profesorstwo seminarium doktoranckiego.

Księgę tę dedykujemy prof. Ewie Dubas-Urwanowicz i dr. hab. Jerzemu Urwanowiczowi, niestrudżonym badaczom szlacheckiej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i pomysłodawcom zainicjowanych na początku XXI w. „magnackich” spotkań naukowych. W ten sposób chcemy wyrazić Im swą wdzięczność, podziw dla Ich pracy oraz uznanie dla życiowych osiągnięć.

Bibliografia

Opracowania

- Bis M., [Honestas et turpitude – recenzja], „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 68, 2020, 3, s. 415–420.
- Dubas-Urwanowicz E., *Badania nad elitą magnacką Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, w: *Półwiecze. Studia historyczne w Białymstoku 1968–2018*, red. Cz. Dobroński, G. Zackiewicz, Białystok 2018, s. 129–132.
- Dubas-Urwanowicz E., *Koronne zjazdy szlacheckie w dwóch pierwszych bezkrólewicach po śmierci Zygmunta Augusta*, Białystok 1997.
- Dubas-Urwanowicz E., *O nowy kształt Rzeczypospolitej. Kryzys w państwie w latach 1576–1586*, Warszawa 2013.
- Fundator i mecenas. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Białystok 2011.
- Honestas et turpitude. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, M. Kupczewska, K. Łopatecki, J. Urwanowicz, Białystok 2019.
- Kosman M., [Patron i dwór – recenzja], ZH 73, 2008, 4, s. 177–179.
- Kuras K., „Patron i dwór. Magnateria Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku” – konferencja naukowa (Białowieża, 15–18 maja 2005), SH 48, 2005, 3–4, s. 380–382.
- Liedke M., „Władza i prestiż. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku”, *Białystok 10–12 X 2002*, „Klio” 3 (1), 2003, s. 237–239.
- Patron i dwór. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Warszawa 2006.
- Stulgis M., *VI Ogólnopolska konferencja naukowa „Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku. Wobec sejmików”*, *Ciechanowiec 24–27 maja 2022*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 21, 2022, 1, s. 537–543.

- Urwanowicz J., *Kulturowe dokonania Żólkiewskich herbu Lubicz w końcu XVI i na początku XVII wieku*, w: *Z historii kultury staropolskiej. Studia ofiarowane Urszuli Augustyniak*, red. A. Bartoszewicz, A. Karpiński, M. Ptaszyński, A. Zakrzewski, Warszawa 2020, s. 349–359.
- Urwanowicz J., *Wojskowe sejmiki. Kola w wojsku Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, Białystok 1996.
- Urwanowicz J., *Zamoyscy i Żólkiewscy w XVI/XVII w. Meandry zależności*, „Rocznik Tomaszowski” 10, 2021, s. 127–164.
- Władza i prestiż. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. J. Urwanowicz przy współudziale E. Dubas-Urwanowicz i P. Guzowskiego, Białystok 2003.
- Wobec króla i Rzeczypospolitej. Magnateria w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Kraków 2012.
- Wyrobisz A., [Patron i dwór – recenzja], PH 99, 2008, 3, s. 486–488.

Abstract

---

20 years of the conference series *The Magnates of the Commonwealth in the 16th–18th centuries*

Keywords: the mighty, magnates, aristocracy, historical research in the 21st century, historiography, conferences, 16th–18th centuries

For more than twenty years, the conferences in the series “The Magnates of the Commonwealth in the 16th–18th centuries” have enjoyed unflagging interest. Scientists from various research centers from both Poland and abroad have descended on the conference proceedings. A total of 255 papers were presented. Initiated in 2002 by Prof. Ewa Dubas-Urwanowicz and Dr. Jerzy Urwanowicz, the enterprise resulted in six post-conference publications. On their pages appeared 213 scientific articles, which in a diverse way present the treatment of “magnate” issues. This is a valuable collection of research on this social group, which was present in every aspect of life at the time. The compilation of published works makes it possible to indicate what the current state of research on the magnates looks like. The analyses show that the best studied period is the 17th century, and the territorial scope is primarily concerned with the total lands of the Republic of Poland and the Grand Duchy of Lithuania. The subject was equally addressed in general and with specific families. Of the 52 families, the largest number of works were devoted to the Radziwill family, with the Zamoyski family in second place. This article pays tribute to the originators of the series Prof. Ewa Dubas-Urwanowicz and Dr. Jerzy Urwanowicz, thanks to whom research on the magnate social layer has developed.

Translated by Stefan Kubiak

ZAŁĄCZNIK

**Artykuły, które ukazały się w pięciu pierwszych tomach z serii
Magnateria Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku**

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Anusik Zbigniew	<i>Kasztelan krakowski Jerzy ks. Zbaraski wobec króla Zygmunta III i problemów politycznych Rzeczypospolitej w latach 1621–1631</i>	4	2012	499–552
Anusik Zbigniew, Karkocha Małgorzata	<i>„Sławnej pamięci senator niezrównany”. Ideowe i artystyczne przesłanie kaplicy i pomnika książąt Zbaraskich przy kościele Dominikanów w Krakowie</i>	3	2011	99–131
Augustyniak Urszula	<i>Klientelizm w wojsku litewskim pierwszej połowy XVII wieku. Problemy dyskusyjne</i>	2	2006	11–21
Augustyniak Urszula	<i>Konflikt wartości stanowych, patronackich i wyznaniowych w kręgu Radziwiłłów birzańskich w 1. połowie XVII wieku</i>	5	2019	231–253
Barwicka Aleksandra	<i>Magnat-regalista Zygmunt Myszkowski w świetle pism politycznych w okresie rokосу Zebrzydowskiego</i>	4	2012	297–310
Bobiatyński Konrad	<i>Fundacje Michała Kazimierza Paca</i>	3	2011	175–194
Bobiatyński Konrad	<i>Między dworem a opozycją – polityczne dylematy i wybory kanclerza wielkiego litewskiego Krzysztofa Paca w latach 1667–1676</i>	4	2012	327–349
Boroda Krzysztof	<i>Synowie możnowładztwa i bogatej szlachty mazowieckiej na studiach na Uniwersytecie Krakowskim w latach 1400–1515</i>	1	2003	485–515
Brzozowski Artur	<i>Specyfika klientelizmu wielkopolskiego w XVII wieku</i>	2	2006	375–383
Buczko Włodzimierz	<i>Miasta prywatne w strukturze majątków magnackich na Kijowszczyźnie drugiej połowy XVI i pierwszej połowy XVII wieku</i>	2	2006	87–97
Byliński Janusz, Kaczorowski Włodzimierz	<i>Król, Wielmożni i Jaśnie Oświeceni a gmin szlachecki w XVI i na początku XVII wieku</i>	4	2012	13–95
Chachaj Marian	<i>Orszak magnata odbywającego podróż edukacyjną (wiek XVI–XVIII)</i>	2	2006	165–178
Chachaj Marian	<i>Propagandowe aspekty literackiego i naukowego mecenatu Firlejów</i>	3	2011	61–79
Chachaj Marian	<i>Kształtowanie etosu młodzieży magnackiej w obcych krajach</i>	5	2019	203–217

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Chynczewska-Hennel Teresa	<i>Elita polityczna Rzeczypospolitej w świetle „ankiety personalnej” nuncjusza Honorata Viscontiego</i>	1	2003	125–137
Chynczewska-Hennel Teresa	<i>O mecenacie dla mecenasa. Relacje Maria Filonardiego o Władysławie IV dla Barberinich</i>	2	2006	187–200
Chynczewska-Hennel Teresa	<i>Włoscycy dyplomaci – mecenasi i fundatorzy</i>	3	2011	21–29
Chynczewska-Hennel Teresa	<i>Rok 1643. Z królem i Rzeczpospolitą</i>	4	2012	143–152
Ciesielski Tomasz	<i>Działalność wojskowa hetmana wielkiego koronnego Józefa Potockiego i jego kręgu klientalno-rodzinnego</i>	1	2003	255–282
Ciesielski Tomasz	<i>Milicje magnackie i ich potencjał militarny w połowie XVIII wieku. Zarys problematyki</i>	4	2012	773–792
Czapiuk Alina	<i>Gospodarka w dobrach radziwiłowskich w XVII wieku w świetle instruktarzy ekonomicznych</i>	1	2003	405–410
Czepe Maria	<i>Na dworze biskupa Kajetana Sołtyka</i>	2	2006	225–230
Czepe Maria	<i>Szkoły pałacowe w XVIII wieku. Rekonesans</i>	5	2019	567–577
Długosz Józef	<i>Władysław Dominik Ostrogski-Zasławski (1616–1656). Zarys biografii negatywnej</i>	1	2003	95–104
Długosz Józef	<i>Przyczynki do dziejów wychowania synów magnackich</i>	1	2003	517–527
Dorobisz Janusz	<i>Udział biskupów z Sieradzkiego w kształtowaniu polityki Rzeczypospolitej w latach dwudziestych i trzydziestych XVII w.</i>	1	2003	161–180
Dorobisz Janusz	<i>Biskup i książe. Jakub Zadzik i Krzysztof II Radziwił w elicie władzy pierwszych Wazów</i>	2	2006	349–357
Dorobisz Janusz	<i>Parlamentarna działalność Krzysztofa Zbarskiego (1579–1627)</i>	4	2012	553–566
Drozdowski Mariusz Robert	<i>Wobec prawosławia i Cerkwi. Działalność fundacyjna Piotra Mohyły</i>	3	2011	291–307
Drozdowski Mariusz Robert	<i>Jeremi Wiśniowiecki wobec Kozaczyzny</i>	4	2012	703–716
Dubas-Urwanowicz Ewa	<i>Magnackie małżeństwa mieszane w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI–XVII w.</i>	1	2003	561–586
Dubas-Urwanowicz Ewa	<i>Nadania, dzierżawy i „trzymanie do wierznych rąk” w dobrach Tomasza Zamoyskiego w latach 1618–1638</i>	2	2006	99–108
Dubas-Urwanowicz Ewa	<i>Król i Rzeczpospolita w polemice Zborowskich z Janem Zamoyskim do 1584 roku</i>	4	2012	233–246
Dybaś Bogusław	<i>Uwagi na temat elity województwa inflanckiego w XVII–XVIII wieku</i>	1	2003	243–253

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Dygdała Bogusław, Dygdała Jerzy	<i>Szlacheckie i magnackie fundacje sakralne w diecezji chełmińskiej od schyłku XVI do XVIII wieku</i>	3	2011	309–322
Dygdała Jerzy	<i>Jan Ansgary Czapski – droga awansu do magnaterii koronnej w pierwszej połowie XVIII wieku</i>	1	2003	465–473
Dygdała Jerzy	<i>Magnates doby saskiej w świetle gazet pisanych Andrzeja Cichockiego – obraz malowany ciemnymi barwami</i>	5	2019	521–543
Dywan Tomasz	<i>Sienicy jako dobrodziejce Kościołów i ich tragiczne losy na początku XVIII wieku</i>	3	2011	219–228
Dzięgielewski Jan	<i>Magnaci a senat Rzeczypospolitej końca XVI w. – pierwszej połowy XVII w.</i>	1	2003	23–45
Dzięgielewski Jan	<i>Możliwość mazowiecycy wobec konfliktów wewnętrznych w RP w latach 1587–1608</i>	4	2012	247–265
Dzięgielewski Jan	<i>Magnaci – członkowie elity posiadający możliwość skutecznego wpływu na decyzje organów władzy Rzeczypospolitej</i>	5	2019	41–54
Filipczak-Kocur Anna	<i>Rola podskarbiostwa w karierze magnackiej (od schyłku XVI w. do końca panowania Jana III Sobieskiego)</i>	1	2003	369–380
Filipczak-Kocur Anna	<i>Ostatni Zbarascy wobec problemów kozackich Rzeczypospolitej</i>	4	2012	479–497
Franz Maciej	<i>Król i hetman. Rozważania na tle postaci Mikołaja Potockiego</i>	4	2012	689–702
Gawron Przemysław	<i>Wojsko państwowe jak przedmiot fundacji magnatów koronnych – casus Tomasza Zamoyskiego</i>	3	2011	341–360
Gawron Przemysław	<i>Hetman i kanclerz wielki koronny Jan Zamoyski wobec sporu o uprawnienia buławy w dobie zjazdu kołskiego w roku 1590</i>	4	2012	637–670
Gawron Przemysław	<i>Wydatki hetmana wielkiego litewskiego Jana Karola Chodkiewicza na wojnę w Inflantach w latach 1604–1606</i>	5	2019	317–329
Godlewski Łukasz	<i>Interes własny, państwa czy Kościoła? Senatorowie duchowni w walce o zachowanie uprzywilejowanej pozycji Kościoła w latach 1510–1537</i>	5	2019	151–171
Graczyk Waldemar	<i>Interes Kościoła, interes państwa czy interes rodu na przykładzie aktywności biskupa płockiego Stanisława Łubieńskiego (1574–1640)</i>	5	2019	307–316
Gryko Beata	<i>Losy fundacji sapieżyńskiej w Białyniczach</i>	3	2011	159–166
Gryko-Andrejuk Beata	<i>Choroba psychiczna? Relacje Jana Stanisława Sapiehy z rodziną i otoczeniem</i>	5	2019	371–382
Grzybowski Stanisław	<i>Czy brak rządów arystokratycznych zgubił Polskę?</i>	1	2003	283–292

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Guzowski Piotr	<i>Bernard Maciejowski i Mikołaj Zebrzydowski – biografie (prawie) równoległe</i>	1	2003	71–93
Guzowski Piotr	<i>Klienci czy wierzycciele? Nie tylko o ekonomicznym wymiarze zastawy dóbr królewskich w pierwszej połowie XV wieku</i>	2	2006	67–86
Hanejko Eugeniusz	<i>Ordynaci Zamoyscy a miasto Tomaszów w drugiej połowie XVII w. i w XVIII w.</i>	1	2003	423–434
Jarczykowa Mariola	<i>Ekspresja wartości religijnych przez i wobec Radziwiłłów birżańskich</i>	5	2019	255–271
Jusiak Paweł	<i>Przyczyny awansu w szeregi możnowładztwa w końcu XV i pierwszej połowie XVI wieku (na przykładzie Firlejów)</i>	1	2003	331–344
Jusiak Paweł	<i>Jan Zamoyski a Firlejowie. Stosunki partnerskie czy klientalne?</i>	2	2006	273–290
Jusiak Paweł	<i>Firlejowie – mecenas architektury i sztuki w XVI i XVII wieku</i>	3	2011	81–98
Jusiak Paweł	<i>Wokół oceny militarnych poczynań hetmana Mikołaja Firleja</i>	4	2012	567–586
Jusiak Paweł	<i>Obraz magnaterii w Pamiętniku Albrychta Stanisława Radziwiłła</i>	5	2019	383–407
Kaczorowski Włodzimierz	<i>Współdział przedstawicieli magnaterii w ceremoniach powitalnych legata papieskiego Enrica Caetanego w Warszawie w latach 1596–1597</i>	1	2003	139–150
Kaczorowski Włodzimierz	<i>Jan Zamoyski w świetle dzieła Stanisława Kobierzyckiego. Historia Władysława, królewicza polskiego i szwedzkiego (w 400. rocznicę śmierci kanclerza i hetmana wielkiego)</i>	2	2006	291–300
Kamler Anna	<i>Mecenatek edukacyjny senatorów koronnych w XVI wieku</i>	3	2011	31–41
Kamler Anna	<i>Uwagi o edukacji moralnej synów szlacheckich XVI-wiecznej Rzeczypospolitej</i>	5	2019	189–201
Kaźmierczyk Adam	<i>Magnaci i Żydzi</i>	2	2006	147–153
Kempa Tomasz	<i>Kariery przedstawicieli prawosławnych rodów Ogińskich i Stetkiewiczów w XVII wieku – podobieństwa i różnice awansu społecznego, ekonomicznego i politycznego</i>	1	2003	345–368
Kempa Tomasz	<i>Sekretarze królewscy na służbie u Radziwiłłów w drugiej połowie XVI wieku</i>	2	2006	243–271
Kempa Tomasz	<i>Fundacje magnatów rzymskokatolickich na rzecz Kościoła unickiego w końcu XVI i w XVII wieku</i>	3	2011	273–290
Kempa Tomasz	<i>Postawa kasztelana krakowskiego Janusza Ostrogskiego w okresie rokoszu Zebrzydowskiego</i>	4	2012	267–296

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Kempa Tomasz	<i>Radziwiłłowie nieświescy i birżańscy – solidarność rodowa a kwestia wierności religii</i>	5	2019	273–306
Klonder Andrzej	<i>Mieszczarskie cnoty magnatów – gospodarność, oszczędność, skąpstwo. Refleksje nieco przewrotne</i>	5	2019	435–447
Korczak Lidia	<i>Kariery możnowładcze w Wielkim Księstwie Litewskim u schyłku średniowiecza</i>	1	2003	295–303
Kosman Marcei	<i>Między legendą i prawdą dziejową. Elity polityczne Rzeczypospolitej w „Trylogii” Henryka Sienkiewicza</i>	4	2012	175–190
Kościelniak Karol	<i>Przez pole bitwy do magnaterii. Przyczynek do kariery społecznej w Rzeczypospolitej pierwszej połowy XVII wieku</i>	4	2012	757–771
Krokosz Paweł	<i>Elity rządzące w Rosji w XV–XVIII w. – wprowadzenie do problematyki</i>	5	2019	111–132
Krupa Jacek	<i>Behrend Lehmann – żydowski klient czy patron w Rzeczypospolitej Augusta II?</i>	2	2006	155–163
Krupa Jacek	<i>Senatorowie w kampaniach przedsejmowych za Jana III Sobieskiego</i>	4	2012	153–161
Krupa Jacek	<i>„Nie skandalizowałem się ja nic” – świat wartości Andrzeja Chryzostoma Załuskiego</i>	5	2019	423–434
Kucharski Adam	<i>Życie prywatne magnaterii polskiej w przekazach gazet rękopiśmiennych w epoki stanisławowskiej (1764–1795). Typologia doniesień prasowych</i>	5	2019	665–684
Kulesza-Woroniecka Iwona	<i>Aktywność arystokratek w XVIII wieku</i>	1	2003	629–638
Kulesza-Woroniecka Iwona	<i>Obraz dworu magnackiego w pamiętnikach i wspomnieniach osiemnastowiecznych</i>	2	2006	231–241
Kupczewska Marta	<i>Pomiędzy interesem prywatnym a dobrem publicznym – zaangażowanie wojewody kijowskiego Tomasza Zamoyskiego w organizację w przebieg kampanii chocimskiej 1621 roku</i>	5	2019	331–370
Kuras Katarzyna	<i>Jan Mikołaj Cieszkowski – klient i współpracownik Augusta Czartoryskiego</i>	2	2006	417–428
Liedke Marzena	<i>Przyczyny recepcji wyznań reformowanych przez ruskich przedstawicieli elity politycznej Wielkiego Księstwa Litewskiego w drugiej połowie XVI wieku</i>	1	2003	587–603
Liedke Marzena	<i>Zależność klientalna a wyznanie przedstawicieli szlachty ruskiej na przykładzie ich związków z birżańską linią Radziwiłłów w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII wieku</i>	2	2006	321–333
Link-Lenczowski Andrzej K.	<i>W kręgu dworu Sieniawskich w XVIII wieku</i>	2	2006	201–208

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Link-Lenczowski Andrzej K.	<i>Magnackie i szlacheckie elity Rzeczypospolitej wobec niektórych kwestii związanych ze stosunkiem do Turków i Tatarów oraz Szwedów i Rosjan w dobie wojny północnej</i>	5	2019	505–519
Litwin Henryk	<i>Fakcje magnackie na Kijowszczyźnie 1569–1648</i>	1	2003	47–70
Litwin Henryk	<i>Transakcje kredytowe i dzierżawne a system klientalny na Kijowszczyźnie w pierwszej połowie XVII wieku. Sonda</i>	2	2006	109–118
Lolo Radosław	<i>Fundacje biskupów płockich w kolegiacie pułtuskiej w XVI–XVIII wieku</i>	3	2011	323–331
Lolo Radosław	<i>Towarzystwo Jezusowe a magnaci. Fakty i mity</i>	5	2019	449–461
Lulewicz Henryk	<i>Miszkowicze, Kalenikowicze, Tyszkowicze (Tyszkiewiczze) – cztery pokolenia w dziejach rodu (XV wiek – pierwsza połowa XVI wieku)</i>	1	2003	305–329
Łopatecki Karol	<i>Specyfika fundacji szpitali wojskowych w Rzeczypospolitej szlacheckiej na tle europejskim</i>	3	2011	361–382
Łopatecki Karol	<i>Wydawanie artykułów wojskowych jako element walki politycznej i działalności propagandowej magnatów – przykład Jana Zamoyskiego</i>	4	2012	611–636
Łopatecki Karol	<i>„Nie masz w tym nic osobliwego: ożenił się równy z równą”. Ślub Jana Klemensa Branickiego z Izabelą Poniatowską – ujęcie prawnomajątkowe</i>	5	2019	545–565
Macuk Andrej	<i>Między dworem królewskim a stronnictwami magnackimi: sprawa Jana Massalskiego w latach 1759–1760</i>	4	2012	163–174
Makiła Dariusz	<i>„Dwór” i „patronat”. Dwa historyczno-socjologiczne pojęcia w historyczno-prawnym naświetleniu</i>	2	2006	179–186
Makiła Dariusz	<i>Fundacje staropolskie. Aspekty prawne ich powoływania oraz istnienia</i>	3	2011	11–20
Makiła Dariusz	<i>Dla króla i Rzeczypospolitej. „Articuli henriciani” z 1573 roku</i>	4	2012	97–122
Makiła Dariusz	<i>Od możnowładztwa do arystokracji w XVI–XVIII wieku. Casus szwedzki</i>	5	2019	85–101
Manyś Bernadetta	<i>Wileńska „pompa funebris” Michała Kazimierza Radziwiłła „Rybeńki” w świetle „Kuriera Litewskiego” jak przykład magnackich obchodów uroczystości funeralnych</i>	5	2019	639–664
Markiewicz Mariusz	<i>Nieformalne elity w Europie nowożytnej</i>	5	2019	75–84

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Marszalska Jolanta M.	<i>Etyczne aspekty działań podejmowanych przez wojewodę krakowskiego Jana Magnusa Tęczyńskiego około zatrzymania rodzinnej fortuny</i>	5	2019	219–230
Matysiak Joanna	<i>Kontakty opozycji z zagranicą w świetle propagandy dworskiej w latach 1669–1673</i>	4	2012	351–375
Michałowski Witalij	<i>Egzekucja dóbr rodziny Buczackich – Jazłowieckich – Tworowskich na Podolu w 1564 roku</i>	4	2012	391–408
Mironowicz Antoni	<i>Największa fundacja Aleksandra Chodkiewicza. Spór o charakter fundacji</i>	1	2003	529–550
Mironowicz Antoni	<i>Aktywność gospodarcza i religijna Fiodora Massalskiego</i>	4	2012	409–430
Mizerniuk Natalia	<i>Z dziejów galerii rodowej Ludwika Paca w pałacu w Dowspudzie</i>	1	2003	661–678
Nagielski Mirosław	<i>Stanowisko elity władzy Rzeczypospolitej w dobie rokoshu Jerzego Lubomirskiego w latach 1665–1666</i>	1	2003	181–203
Nagielski Mirosław	<i>Jerzy Lubomirski i jego wpływ w armii koronnej jako przykład patronatu wojskowego w XVII wieku</i>	2	2006	37–56
Nagielski Mirosław	<i>Asystencja królowej Ludwiki Marii Gonzagi podczas kampanii żwanieckiej Jana Kazimierza w 1653 roku</i>	4	2012	717–734
Oleńska Anna	<i>Tykocin – pomnik chwały rodu Jana Klemensa Branickiego</i>	3	2011	229–256
Opaliński Edward	<i>Nowa magnateria wobec króla i Rzeczypospolitej w XVII w. na przykładzie Baranowskich h. Jastrzębiec i Bykowskich h. Gryf</i>	4	2012	431–453
Opaliński Edward	<i>Elity władzy, elity prestiżu, elity bogactwa?</i>	5	2019	31–40
Pawluczuk Urszula	<i>Kształtowanie się postawy kulturowej i artystycznej Stanisława Augusta Poniatowskiego</i>	1	2003	651–659
Pawluczuk Urszula Anna	<i>Magnateria w życiu religijnym Wilna w XVIII wieku</i>	5	2019	463–479
Piotrowska-Kiełb Anna	<i>Kościelna fundacja magnacka Sapiehów – Kodeń. Społeczno-kulturowa rola sanktuarium maryjnego w pierwszej połowie XVIII wieku w Rzeczypospolitej</i>	3	2011	167–173
Piramidowicz Dorota	<i>Fundacje sakralne podkanclerzego litewskiego Kazimierza Leona Sapiehy (1609–1656). Wybrane zagadnienia z zakresu mecenatu magnackiego</i>	3	2011	133–158
Popiołek Bożena	<i>Dumne, pyszne i pokorne – kobiety wobec problemu równości stanowej w czasach saskich</i>	1	2003	617–628

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Popiołek Bożena	<i>Dobrodziejki i klienci. Z dziejów patronatu kobiecego w czasach saskich</i>	2	2006	385–395
Popiołek Bożena	<i>„Na ratunek duszy mojej” – pobożne fundacje w świetle testamentów staropolskich XVII–XVIII wieku</i>	3	2011	43–59
Popiołek Bożena	<i>„Na usłudze Rzeczypospolitej lata przepędziwszy” – postawy polityczne szlachty w testamentach i mowach pogrzebowych XVII–XVIII wieku</i>	4	2012	123–141
Przepiórka Grzegorz Andrzej	<i>Relacje hetmana wielkiego litewskiego Jana Karola Chodkiewicza z królem Zygmuntem III Wazą w dobie wojny z Moskwą (1611–1618)</i>	4	2012	671–687
Rachuba Andrzej	<i>Hegemonia Sapiechów na Litwie jako przejaw skrajnej dominacji magnaterii w życiu kraju</i>	1	2003	217–229
Rachuba Andrzej	<i>Klientela hetmańska w armii litewskiej z lat 1648–1667</i>	2	2006	23–36
Rachuba Andrzej	<i>Magnateria – specyfika litewska</i>	5	2019	55–74
Rok Bogdan	<i>Życie towarzyskie Teofili z Radziwiłłów Morawskiej w europejskiej podróży w latach 1773–1774</i>	1	2003	639–649
Rok Bogdan	<i>Życie rodzinne Teofili z Radziwiłłów Morawskiej</i>	5	2019	625–638
Rolnik Dariusz	<i>Kasztelan krakowski Antoni Jabłonowski i inni „możnowładcy”. O roli politycznej magnaterii w czasach panowania Stanisława Augusta</i>	4	2012	207–232
Rolnik Dariusz	<i>Świat niematerialny w życiu aspiranta do „stanu magnackiego”. O systemie wartości i charakterze ostatniego wojewody podolskiego Leonarda Marcina Świejkowskiego (1721–1793)</i>	5	2019	579–596
Ruciński Henryk	<i>Thurzonowie i ich związki z Polską</i>	1	2003	435–448
Rzońca Jan	<i>Władysław Dominik Ostrogski-Zasławski jako regimentarz, wojewoda krakowski i pierwszy ordynat ostrogski</i>	1	2003	105–124
Rzońca Jan	<i>Klienci Konstantego Wasyla Ostrogskiego w walce z unią brzeską na sejmach przełomu XVI i XVII wieku</i>	2	2006	301–320
Rzońca Jan	<i>Magnaci koronni fundatorami i mecenasami Zakonu Karmelitów Bosych w pierwszej połowie XVII wieku</i>	3	2011	257–272
Rzońca Jan	<i>Jerzy Sebastian Lubomirski. Polityk – wódz i opozycjonista – rokoszanin</i>	4	2012	311–326
Sawicka Beata	<i>Nieobyczajności episkopatu Królestwa Polskiego (w związku z instrukcją na synod piotrkowski z 1551 roku)</i>	5	2019	173–188

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Skiepjian Anastazja	<i>Olelkowicze w XVI wieku w życiu społeczno-kulturalnym Wielkiego Księstwa Litewskiego</i>	1	2003	551–560
Sliesoriunas Gintautas	<i>Walka stronnictw w przededniu i podczas wojny domowej na Litwie XVII/XVIII wieku</i>	1	2003	231–242
Srogosz Tadeusz	<i>Granice wierności. Dylematy rojalisty Józefa Gabriela Stempkowskiego</i>	5	2019	597–623
Stojek-Sawicka Karolina	<i>Duchowna klientela Radziwiłłów nieświeskich w XVIII wieku</i>	2	2006	397–416
Stojek-Sawicka Karolina	<i>Okoliczności i motywy sakralnych inicjatyw fundacyjnych rodu Radziwiłłów nieświeskich w XVIII wieku</i>	3	2011	207–217
Stolicki Jarosław	<i>Magnateria na sejmikach ukraińskich we Włodzimierzu za panowania królów rodaków 1669–1695</i>	2	2006	359–374
Stroynowski Andrzej	<i>Postawa Jacka Małachowskiego na ostatnim sejmie koronacyjnym</i>	4	2012	191–206
Stroynowski Andrzej	<i>Od „Rybeńki” do „Panie Kochanku”. Zmiana wizerunku magnata w XVIII wieku</i>	5	2019	481–503
Sychowicz Krzysztof	<i>Krzysztof Grzymułtowski jako członek antydworskiej opozycji magnackiej</i>	1	2003	205–216
Syta Krzysztof	<i>Archiwa magnackie od XVI do XVIII w. – możliwości i kierunki badawcze</i>	1	2003	679–691
Szelągowska Krystyna	<i>Szlachta duńska i jej państwo</i>	5	2019	103–109
Szelągowska Krystyna	<i>Corfitz Ulfeldt – arcyzdrajca, królewski zięć</i>	5	2019	409–421
Szutkiewicz Bartosz	<i>Jerzy Jazłowiecki hetman polny koronny, wojewoda ruski wobec króla i Rzeczypospolitej w latach 1572–1573</i>	4	2012	587–609
Tęgowski Jan	<i>Najbliższe otoczenie ostatniego z Piastów mazowieckich w świetle testamentu księcia Janusza III</i>	1	2003	15–22
Ujma Magdalena	<i>Rola senatorów w latyfundium Jana Sobieskiego</i>	1	2003	411–421
Ujma Magdalena	<i>Między Janem III a jego potomkami. Klienci rodziny Sobieskich</i>	2	2006	119–132
Urwanowicz Jerzy	<i>Kościelne fundacje magnackie w Wielkim Księstwie Litewskim w XVIII wieku</i>	1	2003	605–616
Urwanowicz Jerzy	<i>Z królem. Wpływ regalizmu Branickich Gryfów na karierę rodu w XV–XVIII wieku</i>	4	2012	455–477
Wagner Marek	<i>Jabłonowscy herbu Prus III – mechanizmy kariery domu magnackiego w XVI–XVIII wieku</i>	1	2003	449–463
Wagner Marek	<i>Dwór wojskowy i klientela hetmańska Stanisława Jabłonowskiego w końcu XVII wieku</i>	2	2006	57–66

Imię i nazwisko	Tytuł artykułu	Tom	Rok wydania	Strony
Wagner Marek	<i>Fundacje magnackie na rzecz uwolnienia jeńców wojennych w końcu XVII wieku</i>	3	2011	383–395
Wagner Marek	<i>„W służbie wojny i pokoju”. Działalność publiczna Michała Jerzego Czartoryskiego w latach 1649–1691</i>	4	2012	735–755
Wasilewski Tadeusz	<i>Podwójne imiona prawosławnych księząt i panów, ich małżonek i córek w Wielkim Księstwie Litewskim</i>	1	2003	477–483
Wierzbicki Leszek A.	<i>Bunt malkontentów w połowie 1672 roku</i>	4	2012	377–390
Wilczek-Karczewska Magdalena	<i>Poparcie dla magnaterii czy sprzeciw jej dominacji? Postulaty de lege ferenda zgłaszane przez szlachtę kujawską w XVII wieku na tle unormowań prawnych</i>	2	2006	335–347
Wilczek Magdalena	<i>Inwentarz dóbr i rzeczy po śmierci Zofii Czarnkowskiej. Z problematyki stanu majątkowego magnaterii wielkopolskiej</i>	1	2003	393–403
Wiśniewski Krzysztof	<i>Mazowieckie i podlaskie zaplecze polityczne biskupa płockiego Stanisława Łubieńskiego</i>	1	2003	151–160
Wolski Marian	<i>Drogi i bezdroża średniozamożnej szlachty do stanu magnackiego. Wewnątrzrodzinne uwarunkowania awansu w czasach wczesnonowożytnych</i>	5	2019	13–29
Zawadzki Jarosław	<i>Anna z Radziwiłłów Kiszczyna, 2° v. Sadowska – burzliwe losy dziedziczki fortuny</i>	1	2003	381–392
Zawadzki Jarosław	<i>Majątek magnacki jako mikrokosmos szlachecki na przykładzie dóbr Irwie w powiecie oszmiańskim do połowy XVII wieku</i>	2	2006	133–146
Zielińska Teresa	<i>Klientela w otoczeniu Jana Klemensa Branickiego kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego około połowy XVIII wieku</i>	2	2006	209–223
Zielińska Teresa	<i>Fundacje Radziwiłłów birzańskich dla zborów kalwińskich w ich dobrach (stan u schyłku XVII wieku) i zmiany zachodzące w nich około połowy XVIII wieku pod rządami Radziwiłłów nieświeskich</i>	3	2011	195–206
Zydek Sylwia	<i>Rola magnatów w kształtowaniu kultury prowincjonalnej w ośrodkach kultu reformatów w Rzeczypospolitej w XVIII wieku</i>	3	2011	333–339